

Ks. Leszek Szewczyk

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID 0000-0003-0424-3205

TEOLOGIA HOMILETYCZNA W DZIEJACH (ARCHI)DIECEZJI KATOWICKIEJ¹

HOMILETIC THEOLOGY IN THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE (ARCH)DIOCESE OF KATOWICE

ABSTRACT:

The preaching of the word of God generates and develops faith, which is essential for salvation. Consequently, presbyters “have a primary responsibility to proclaim God’s Gospel to all” (DK 4). In the contemporary era, characterized by numerous intellectual currents and challenges to human faith, and in view of the call to a new evangelization, homiletic formation has assumed particular significance. The purpose of this study is to elucidate the trajectory of development and pedagogical principles in homiletic theology over the past century within the (Arch)Diocese of Katowice. The study comprises three main sections. The initial section addresses terminological clarifications. The subsequent sections present an outline of the evolution of homiletic theology within the (Arch)Diocese of Katowice. The final section highlights the contributions of individual homileticians and their activities within and beyond the Faculty of Theology of the University of Silesia in Katowice.

Przepowiadanie słowa Bożego rodzi i rozwija wiarę, która jest konieczna do zbawienia, dlatego prezbiterzy „mają przede wszystkim obowiązek opowiadania wszystkim Bożej Ewangelii” (DK 4). W kontekście wielu współczesnych nurtów myślowych, których skutkiem są liczne zagrożenia dla współczesnego człowieka i jego wiary, a także w obliczu wezwania do nowej ewangelizacji szczególnego znaczenia nabiera formacja homiletyczna. Celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie kierunków rozwoju i nauczania teologii homiletycznej w 100-letniej historii (archi)diecezji katowickiej. W pierwszej części opracowania uporządkowano kwestie terminologiczne. W kolejnych przedstawiono zarys kierunków zmian w nauczaniu teologii homiletycznej w (archi)diecezji katowickiej oraz wizerunki poszczególnych homiletów, wzbogacone o ich działalność w ramach funkcjonowania Wydziału Teologicznego UŚ w Katowicach i poza nim.

¹ Opracowanie stanowi uaktualnioną i rozszerzoną wersję treści zawartych w: L. Szewczyk, *Odnowa przepowiadania słowa Bożego w (archi)diecezji katowickiej po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne*, Katowice 2009 i tenże, *Dydaktyka homiletyki*, w: *Dydaktyka teologii*, red. K. Sosna, Katowice 2006, s. 81-90.

Słowa klucze: teologia homiletyczna, nauczanie homiletyki, (archi)diecezja katowicka, przepowiadanie słowa Bożego

Keywords: homiletic theology, homiletics teaching, (Arch)Diocese of Katowice, preaching the word of God

Głoszenie słowa Bożego należy do fundamentalnych zadań Kościoła, który stara się wciąż na nowo odpowiadać na wezwanie Jezusa Chrystusa: „Idźcie na cały świat i nauczajcie wszystkie narody [...]” (Mt 28,19). Cała działalność Kościoła bazuje w pierwszym rzędzie na przepowiadaniu przygotowującym do pełnego przeżycia liturgii i przyjęcia sakramentów². Przepowiadanie słowa Bożego rodzi i rozwija wiarę, która jest konieczna do zbawienia, dlatego prezbiterzy „mają przede wszystkim obowiązek opowiadania wszystkim Bożej Ewangelii” (DK 4). Reprezentacją Kościoła powszechnego i konkretnym jego uobecnieniem (DB 11,22) jest diecezja. Stanowi ona część ludu Bożego powierzona pieczy biskupa i współpracujących z nim kapłanów. Zgromadzona przez swego pasterza i trwająca z nim w Duchu Świętym przez Ewangelię i Eucharystię tworzy Kościół partykularny, w którym obecny jest i działa jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół Chrystusowy (DB 11; KPK kan. 369; KKK 833)³. Urzeczywistnianie Kościoła w diecezji przez posługę nauczania dokonuje się m.in. za pośrednictwem homilii, kazań, konferencji, listów pasterskich, orędzi i odezów biskupa, a także katechezy dzieci, młodzieży i osób dorosłych oraz świadectwa życia i za pomocą środków masowego przekazu⁴. W kontekście wielu współczesnych nurtów myślowych, których skutkiem są liczne zagrożenia dla współczesnego człowieka i jego wiary, oraz w obliczu wezwania do nowej ewangelizacji szczególnego znaczenia nabiera formacja homiletyczna. Odnowa tej formacji powinna skupiać się na potrzebach teraźniejszości i być ukierunkowana na potrzeby i możliwości jutra⁵. Celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie kierunków rozwoju teologii homiletycznej w 100-letniej historii (archi)diecezji katowickiej⁶. W pierwszej

² A. Lewek, *Funkcja kerygmatyczna Kościoła w świetle Vaticanum II*, t. 1, Warszawa 1984, s. 93.

³ L. Szewczyk, *Odnowa przepowiadania...*, s. 1.

⁴ R. Kamiński, *Urzeczywistnianie się Kościoła w diecezji i parafii*, w: *Teologia pastoralna*, t. 1, red. R. Kamiński, Lublin 2000, s. 153-155.

⁵ W. Broński, *Formacja homiletyczna alumnów w wyższych seminariach duchownych w Polsce. Studium homiletyczne*, Lublin 2007, s. 275.

⁶ W listopadzie 1922 r. Pius XI utworzył z części diecezji wrocławskiej zwanej Górnym Śląskiem (położonej w granicach politycznych Polski) administrację apostolską z administratorem Augustem Hlondem, a w październiku 1925 r. erygowano formalnie diecezję katowicką. W marcu 1992 r. Jan Paweł II dokonał reorganizacji istniejących diecezji i prowincji kościelnych na terenie Polski. Diecezja katowicka została podniesiona do rangi archidiecezji i tworzy wraz z diecezjami gliwicką i opolską (stanowiącymi jej sufraganie) metropolię katowicką, zwaną też metropolią górnośląską. W celu odróżnienia poszczególnych etapów historii diecezji, a od 1992 r. archidiecezji katowickiej, w niniejszym opracowaniu stosowany będzie następujący zapis: „diecezja

części opracowania zostaną uporządkowane kwestie terminologiczne. W kolejnych zarysowane będą kierunki zmian w nauczaniu teologii homiletycznej w (archi)diecezji katowickiej, a także przybliżone wizerunki poszczególnych homiletów, wzbogacone o ich działalność w ramach funkcjonowania Wydziału Teologicznego UŚ i poza nim.

1. OD HOMILETYKI DO TEOLOGII HOMILETYCZNEJ

Homiletyka zyskała swoją nazwę w XVII w. i była uważana za teorię wymowy kościelnej, paralelną do teorii wymowy świeckiej. W następnym stuleciu stała się częścią składową wyłaniającej się nowej dyscypliny teologicznej: teologii pastoralnej. Z biegiem lat rozwijała swą świadomość samodzielnej dyscypliny teologicznej oraz systematycznie odnawiała się i pogłębiała. Współczesna koncepcja homiletyki jako dyscypliny teologicznej ewoluje po Soborze Watykańskim II. Jest powiązana z soborowym spojrzeniem na Kościół, z odmienną koncepcją teologii pastoralnej (praktycznej) łącznie z teologią przepowiadania, a także z nowym rozumieniem kościelnej posługi słowa⁷.

Homiletyka to naukowa refleksja nad teorią i praktyką przepowiadania słowa Bożego, ujawniająca dwa naturalne działy: teoretyczny i praktyczny. Dział teoretyczny dotyczy tego, co bazuje na teologicznych założeniach, czyli co istotne i niezmiennie, natomiast dział praktyczny zajmuje się tym, co jest uzależnione od okoliczności i nastawione na dotarcie do konkretnych słuchaczy⁸. Stosowany jest również bardziej tradycyjny podział homiletyki, mianowicie na fundamentalną, materialną, formalną i szczegółową, mocniej podkreślający jej samodzielność bez przywłaszczania sobie problematyki wspólnej pokrewnym dyscyplinom pastoralnym. „Pozwala również na jaśniejsze ukazanie faktu, niedostatecznie jeszcze postrzeganego, że homiletyka jest nauką teologiczną we wszystkich swoich działach, a więc także w dziale formalnym, czyli ściśle praktycznym. Przedmiotem jej zainteresowań jest przecież «wydarzenie przepowiadania», które w całości, nie tylko w poszczególnych częściach, posiada teologiczny charakter”⁹.

Homiletyka fundamentalna rozważa podstawy przepowiadania w świetle Bożego objawienia. Zajmuje się refleksją nad słowem Bożym w aspekcie historyczno-zbawczym. Z tej refleksji wyprowadza istotę, cel, skuteczność zbawczą, podmiot

katowicka” – dla wydarzeń sprzed 25.03.1992 r., natomiast „archidiecezja katowicka” – dla wydarzeń następujących po tym okresie. Jeżeli omawiane będą zagadnienia dotyczące obydwu okresów, stosowany będzie zapis: „(archi)diecezja katowicka”.

⁷ W. Przyczyna, G. Siwek, *O metodologii homiletyki*, „Studia Nauk Teologicznych PAN” 2 (2007), s. 289-290; G. Siwek, *Homiletyka w relacji do teologii pastoralnej*, „Studia Pastoralne” 1 (2005), s. 108-113.

⁸ K. Müller, *Homiletyka na trudne czasy*, tłum. M. Migalska, Kraków 2003, s. 15; H. Simon, *Omiletica*, w: *Dizionario di omiletica*, red. M. Sodi, A.M. Triacca, Torino–Bergamo 1998, s. 1031.

⁹ G. Siwek, *Homiletyka w relacji...*, s. 117.

i przedmiot przepowiadania. Bazując na Piśmie Świętym i Tradycji, dokonuje typologii przepowiadania na misyjne (kerygmaticzne), homilijne (mistagogiczne), katechetyczne (didaskalijskie). Przedmiotem zainteresowania homiletyki fundamentalnej jest również historia przepowiadania, rozumiana jako poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jak Kościół rozumiał i spełniał swoją funkcję pośrednictwa zbawczego przez posługę słowa Bożego w poszczególnych epokach. Homiletyka materialna zajmuje się zagadnieniem treści przepowiadania, natomiast formalna rozważaniem ludzkiej szaty słowa Bożego. Podejmuje zatem następujące zagadnienia: metodę przygotowywania jednostki przepowiadania, jej formę językową, sposób wygłoszenia, osobowość podmiotu przepowiadania, znajomość słuchaczy. Homiletyka szczegółowa klasyfikuje i omawia rozmaite rodzaje jednostek przepowiadania, które dadzą się wyodrębnić w jego podstawowych typach wyszczególnionych w homiletyce fundamentalnej. Będą to odmiany homilii i kazań wyróżniane ze względu na przyjętą podstawę podziału¹⁰.

Od wielu lat trwa ożywiona dyskusja dotycząca nazwy dyscypliny naukowej zajmującej się przepowiadaniem słowa Bożego, co wiąże się z nowym modelem uprawiania tej dyscypliny. Systematycznie pojawiają się propozycje zmiany nazwy: homiletyka. I tak w minionych dekadach proponowano nazwać ją teologią ewangelizacji, teologią kaznodziejstwa lub teologią przepowiadania. Obecnie coraz wyraźniej wskazuje się nazwę: teologia homiletyczna. Pierwszy człon nazwy jednoznacznie uwypukla teologiczny charakter analizowanej problematyki, a drugi historyczną ciągłość dyscypliny poprzez nawiązanie do dotychczasowego ogółu zagadnień. Popularyzacja i przyjęcie nowej nazwy nie oznaczają całkowitej rezygnacji z terminu: homiletyka, który w języku potocznym można stosować jako synonim: teologii homiletycznej¹¹.

2. NAUCZANIE HOMILETYKI W (ARCHI)DIECEZJI KATOWICKIEJ

Dokumenty Kościoła wyróżniają formację kapłańską podstawową i permanentną. Formacja kaznodziejska to zespół oddziaływań w ramach formacji kapłańskiej, mających na celu uzdolnienie głosicieli słowa Bożego do kompetentnego kaznodziejstwa we współczesnym świecie¹². Formacja homiletyczna, czyli przygotowanie do kaznodziejstwa, formacja liturgiczna (przygotowanie do posługi sakramentalnej) oraz formacja pastoralna (przygotowanie do posługi

¹⁰ L. Szewczyk, *Dydaktyka homiletyki...*, s. 81-82; por. M. Brzozowski, *Istotne elementy dydaktyki homiletycznej*, w: *W drodze na ambonę*, red. G. Siwek, Kraków 1991, s. 64; G. Siwek, *Miejsce retoryki w homiletyce*, w: *Retoryka dziś. Teoria i praktyka*, red. W. Przyczyna, Kraków 2001, s. 283-300.

¹¹ W. Przyczyna, G. Siwek, *Metodologia teologii homiletycznej*, w: *Metodologia teologii praktycznej*, red. W. Przyczyna, Kraków 2011, s. 73-74.

¹² L. Szewczyk, *Odnova przepowiadania...*, s. 6.

pasterskiej) nie ograniczają się tylko do zdobycia umiejętności głoszenia kazań, odprawiania mszy świętej, udzielania sakramentów lub prowadzenia rozmaitych form duszpasterstwa i kancelarii parafialnej. Nabywanie umiejętności duszpasterskich wymaga od alumna zaangażowania we wszystkie wymiary formacji.

Program formacji seminaryjnej usiłuje, ze względu na głęboko duszpasterski jej charakter, ukształtować w alumnach sposób bycia i działania na wzór Jezusa Chrystusa Dobrego Pasterza (DFK 4). Nauczanie homiletyki zmierza do uzyskania przez studenta usystematyzowanej wiedzy homiletycznej i umiejętności posługiwania się nią w praktyce kaznodziejskiej, wypracowania postawy twórczej i badawczej oraz rozbudzenia zainteresowań problematyką homiletyczną; przyzwyczajenie studenta do stałego dokształcania się pozwoli mu nadażyć za postępowaniem w dziedzinie teologii i homiletyki, a także osiągnąć wszechstronny i harmonijny rozwój osobowości¹³.

Duchowieństwo katolickie w początkach istnienia diecezji katowickiej zdobywało wykształcenie na Wydziałach Teologicznych we Wrocławiu i Ołomuńcu oraz w ramach *studium domesticum* w Książęco-Biskupim Seminarium Duchownym diecezji wrocławskiej w Widnawie¹⁴. W gronie 629 kapłanów diecezji katowickiej okresu międzywojennego znalazło się 230 księży (36,5%), którzy ukończyli studia teologiczne we Wrocławiu, a 76 księży (12,1%) pochodzących ze Śląska Cieszyńskiego uzyskało wykształcenie teologiczne w Ołomuńcu i Widnawie. W Krakowie wychowanie i wiedzę otrzymało 269 księży (42,7%) diecezji katowickiej w II Rzeczypospolitej. W duszpasterstwie na terenie diecezji pracowało również 54 kapłanów, którzy uzyskali wychowanie i wykształcenie teologiczne w seminariach zakonnych lub seminariach duchownych innych diecezji w Polsce, a także w seminariach włoskich, austriackich i niemieckich¹⁵. W seminarium wrocławskim homiletykę wykładał m.in. ks. Ferdynand Probst, a w alumnacie – ks. Dittersdorf¹⁶.

Po utworzeniu Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie pochodzący ze Śląska seminarzyści studiowali na Wydziale Teologicznym UJ, a formację ascetyczną i przygotowanie duchowe otrzymywali w Seminarium¹⁷. W ramach studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim śląscy alumni uczestniczyli m.in. w prowadzonych przez ks. Antoniego Bystrzonowskiego wykładach z homiletyki. W okresie powojennym klerycy śląskiego seminarium zapoznawali się w trakcie studiów z zagadnieniami homiletycznymi na zajęciach na Wydziale Teologicznym UJ, gdzie dalej prowadził je z tej dyscypliny ks. A. Bystrzonowski,

¹³ W. Basista, *Program i metodyka nauczania homiletyki w wyższych seminariach duchownych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 9 (1978), s. 140-141.

¹⁴ F. Żebrok, *Dzieje Śląskiego Seminarium Duchownego*, „Nasza Przyszłość” 44 (1975), s. 100.

¹⁵ H. Olszar, *Duchowieństwo katolickie w diecezji śląskiej (katowickiej) w Drugiej Rzeczypospolitej*, Katowice 2000, s. 234-263; L. Szewczyk, *Odnowa przepowiadania...*, s. 115-116.

¹⁶ J. Myszor, *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w latach 1821-1914*, Katowice 1991, s. 33-36.

¹⁷ H. Olszar, *Duchowieństwo katolickie...*, s. 260-266.

a później również ks. Julian Grobicki. Na seminarium homiletycznym ks. A. Bystrzonowskiego omawiano tematy kaznodziejskie, dokonywano krytyki kazań oraz przeprowadzano ćwiczenia z dykcji i akcji kaznodziejskiej¹⁸. W ramach wykładów z teologii pastoralnej studenci czwartego i piątego roku zapoznawali się m.in. z zarysem dziejów kaznodziejstwa w Kościele katolickim (jedna godzina tygodniowo przez trzy trymestry), kazaniem jako mową rozumu, uczuć i woli (dwie godziny tygodniowo przez dwa trymestry), rodzajami kazań ze względu na przedmiot i ich formę nauczania (dwie godziny tygodniowo przez trymestr). Klerycy otrzymywali wiedzę teoretyczną na wykładach uniwersyteckich, wzbogacając ją o wiedzę praktyczną, dostosowaną do warunków duszpasterskich panujących w diecezji katowickiej. Wiedzę praktyczną zdobywali w czasie stałych prelekcji i ćwiczeń uzupełniających, o których decydował ordynariusz katowicki, dobierając jednocześnie prelegentów. W ramach powyższych ćwiczeń klerycy uczestniczyli w zajęciach z homiletyki u rektorów seminarium: ks. Stanisława Maślińskiego i o. Wilhelma Szybora, a także z fonetyki pastoralnej u ks. Stanisława Wilczewskiego¹⁹. Przez krótki czas, po 1958 r., zajęcia z homiletyki prowadzili również ks. S. Maśliński, który „całą teologię opanował świetnie na użytek duszpasterski i na życie modlitwy”²⁰ oraz ks. Franciszek Jerominek, wieloletni rektor śląskiego seminarium²¹. W roku akademickim 1963/64 przewidziano dwie godziny zajęć tygodniowo z fonetyki pastoralnej (po jednej tygodniowo na drugim i piątym kursie) oraz pięć godzin z homiletyki (na drugim, czwartym, piątym i szóstym kursie)²².

Ksiądz S. Wilczewski szerzył wśród alumnów kulturę żywego słowa, usuwał wady wymowy i niedomogi głosowe. Wypracował metody eliminowania tych wad, zwłaszcza jąkania. Wykładał fonetykę pastoralną w Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie, a także w seminariach duchownych: częstochowskim

¹⁸ Tamże, s. 254-256.

¹⁹ Tamże, s. 272.

²⁰ „Miał ogromny szacunek dla Bożego słowa i posługi Bożego słowa. Wiemy wszyscy, że do końca życia pisał każde kazanie. Widziałem nieraz te kazania, przekreślone stronicę, podarte. Na nowo zaczynał je pisać. Miał ogromny szacunek dla słowa, które głosił, nauczając tu z tej ambony czy z wielu innych ambon Śląska” – W. Pluta, *O człowieku nadziei, wiary i miłości – kazanie na pogrzebie ks. Stanisława Maślińskiego*, „Wiadomości Diecezjalne” 37 (1969) 11-12, s. 173. Wśród publikacji S. Maślińskiego znajdują się również materiały dotyczące formacji seminaryjnej i posługi kaznodziejskiej – por. S. Maśliński, *Praca wychowawcza Seminarium Duchownego*, „Wiadomości Diecezjalne” 4 (1932), s. 138-148; tenże, „*Misja Wewnętrzna*” na ambonie, „Wiadomości Diecezjalne” 9 (1933), s. 298-300; „Wiadomości Diecezjalne” 10 (1933), s. 330-331 i „Wiadomości Diecezjalne” 11 (1933), s. 370-374.

²¹ „Wszedł na drogę wielu młodych ludzi, [...] jako wzór kapłana niesłuchanie gorliwego i sumiennego. Każde kazanie było wspaniale przygotowane. Niejednokrotnie patrzyłem na jego kartki, które zabierał ze sobą na ambonę. A przede wszystkim mówił z takim przekonaniem, że musiało porwać. Czasem zwracaliśmy uwagę, żeby oszczędzał trochę głos, bo były przecież mikrofony i głośniki, ale nie zwracał na to uwagi, bo przekonanie kazało mu tak właśnie mówić, jak mówił” – I. Jeż, *Homilia w czasie pogrzebu śp. ks. Franciszka Jerominka*, „Wiadomości Diecezjalne” 11 (1986), s. 46.

²² Archiwum Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach, *Ratio studiorum w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Katowicach*.

i krakowskim. Uczył przyszłych kapłanów higieny głosu, estetyki mowy, komunikatywnego – z wewnętrznym zaangażowaniem i przeżyciem – głoszenia słowa Bożego oraz akcji kaznodziejskiej²³. Przygotował wykładowców fonetyki pastoralnej dla seminariów duchownych diecezjalnych i zakonnych. Znany był również jako wybitny mówca i kaznodzieja. Głosił głównie homilie tematyczne, koncentrujące treść wokół jednego zdania z Pisma Świętego z aktualnym przykładem życiowym. Wyznawał zasadę: naturalnie urozmaicać głos, unikać monotonii, mówić z wewnętrznym przekonaniem i przeżyciem. Do rozwoju kaznodziejstwa w diecezji katowickiej ks. S. Wilczewski przyczynił się m.in. jako założyciel Kółka Homiletycznego i jego długoletni prezes (1932–1939). Opublikował książki i artykuły z fonetyki pastoralnej i przepowiadania słowa Bożego²⁴.

Niewątpliwie największy wpływ na seminaryjną formację homiletyczną wywarł ks. Władysław Basista, urodzony w 1928 r., wyświęcony na kapłana w 1954 r. Po przyjęciu święceń podjął studia homiletyczne w Warszawie (ATK) i fonetyczne w Instytucie Fonetycznym w Katowicach (pod kierunkiem ks. S. Wilczewskiego). W 1954 r. uzyskał tytuł magistra teologii (UJ w Krakowie), w 1964 r. – pedagogiki oraz filologii języka polskiego (UMCS w Lublinie). Czynnie uczestniczył w międzynarodowych konferencjach logopedów w Wiedniu (1965) i Paryżu (1968). Będąc członkiem sekcji Kaznodziejskiej Komisji Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Ogólnego, opracowywał ogólnopolskie programy kaznodziejskie. Ksiądz W. Basista opublikował jedną pozycję książkową²⁵, kilkanaście artykułów naukowych i komentarzy homiletycznych²⁶, biogramy²⁷, hasło encyklopedyczne²⁸ oraz kilkadziesiąt kazań i homilii w czasopiśmie kaznodziejskich.

Ksiądz W. Basista został skierowany do pracy dydaktycznej w Śląskim Seminarium Duchownym dekretem bp. Stanisława Adamskiego z 15 września 1960 r., co wiązało się z rezygnacją ks. S. Maślińskiego z funkcji wykładowcy homiletyki. Prowadził zajęcia z fonetyki pastoralnej nieprzerwanie od 1960 do 2001 r., z homiletyki od 1960 r. do początku lat 80. 6 czerwca 1990 r. bp Damian Zimoń ponownie skierował ks. W. Basistę do zajęć z homiletyki (przez kilka

²³ L. Szewczyk, *Ksiądz Stanisław Wilczewski o trosce o jakość słowa (kaznodziejskiego)*, „Logopedia Silesianea” 2 (2013), s. 105.

²⁴ L. Szewczyk, *Odnova przepowiadania...*, s. 119.

²⁵ W. Basista, *Służba ołtarza – Lektor*, Katowice 1972.

²⁶ M.in.: *Trynitarny charakter chrztu św. Wprowadzenie homiletyczne*, w: *Nowe życie w Chrystusie. Materiały V Kursu homiletyczno-katechetycznego dla duchowieństwa odbytego w Akademii Teologii Katolickiej w dniach 9–11 września 1971 r.*, red. S. Porębski, Warszawa 1973, s. 227–235; *Proces tworzenia kazania*, w: *Praktyka przepowiadania Słowa Bożego. Materiały do nauczania w Zakładach Teologicznych*, red. L. Kuc, t. 2, Warszawa 1973, s. 399–449; *Współczesne problemy językowe kaznodziejstwa w akcie komunikowania Objawienia Bożego*, w: *Teologia nauka o Bogu. IV Kongres Teologów Polskich*, Kraków 1977, s. 276–286; *Program i metodyka nauczania homiletyki...*, s. 139–150.

²⁷ *Wilczewski Stanisław (1886–1980)*, w: *Słownik medycyny i farmacji Górnego Śląska*, Katowice 1983, s. 286–287; *Wilczewski Stanisław*, w: *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 459–461.

²⁸ *Fonetyka pastoralna*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, red. L. Bieńkowski i in., Lublin 1989, kol. 376–377.

lat zajęcia z tej dyscypliny prowadził ks. Jan Sklorz). Zgodnie z obowiązującym w poszczególnych okresach *Ratio studiorum* oraz zaleceniami I Synodu Diecezji Katowickiej wykładowcy mieli przydzieloną określoną liczbę godzin wykładów i ćwiczeń²⁹. W roku akademickim 1963/64 przewidziano dwie godziny zajęć tygodniowo z fonetyki pastoralnej (po jednej tygodniowo na drugim i piątym kursie) oraz pięć godzin z homiletyki (na drugim, czwartym, piątym i szóstym kursie)³⁰. W roku akademickim 1975/76 układ godzin wyglądał następująco: fonetyka pastoralna – dwie godziny (po jednej na drugim i piątym kursie), homiletyka wraz z ćwiczeniami – cztery godziny tygodniowo (na czwartym kursie – dwie godziny, a na szóstym i siódmym kursie po jednej)³¹. W latach 1986–1996 *Ratio studiorum* przewidywało trzy godziny fonetyki pastoralnej (dwie na drugim i jedną na piątym kursie), jedną godzinę ćwiczeń fonetyczno-homiletycznych (na piątym kursie) oraz dwie godziny zajęć z homiletyki (jedną na czwartym i jedną na szóstym kursie)³².

Podczas działalności dydaktycznej ks. W. Basisty, w latach 1960–2001 śląskie seminarium opuściło i święcenia kapłańskie przyjęło 1258 księży. Należy też dołączyć absolwentów Wyższego Seminarium Duchownego franciszkanów w Katowicach-Panewnikach, gdzie również był wykładowcą homiletyki i fonetyki pastoralnej. Trudno więc przeceniać wkład, jaki wniósł ks. W. Basista w kaznodziejstwo w (archi)diecezji katowickiej. W trakcie swoich zajęć, odwołując się do najnowszej literatury homiletycznej (zwłaszcza niemieckojęzycznej), wprowadzał studentów w najbardziej aktualne osiągnięcia tej dyscypliny. Nawiązywał do bogactwa myśli Soboru Watykańskiego II i orzeczeń I Synodu Diecezji Katowickiej. Nie obniżając wartości treści przekazu kaznodziejskiego, szczególny nacisk kładł na jego stronę formalną. Liczne grono kapłanów zawdzięcza ks. W. Basisście dobrze impostowany, naturalny głos i wypracowany tor oddechowy. Poruszając ważne zagadnienie posługi kapłańskiej, jakim jest przepowiadanie słowa Bożego, czynił to z ogromnym poczuciem humoru, a wiele jego wyrażen przeszło już do historii diecezji³³.

Przez kilka lat (do 1990) zajęcia z homiletyki prowadził ks. J. Sklorz, który odbył studia specjalistyczne z homiletyki w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, zakończone obroną pracy doktorskiej w 1976 r.³⁴ W ramach seminarium naukowego z homiletyki, prowadzonego przez ks. J. Sklorza, powstało kilka prac

²⁹ T. Czakański, *Formacja intelektualna i działalność naukowa w WŚSD w latach 1924–2001, w: Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924–2004*, red. J. Kupny, Katowice 2004, s. 192.

³⁰ Archiwum WŚSD, *Ratio studiorum*...

³¹ Tamże.

³² Tamże.

³³ W ramach ćwiczeń z retoryki jeden ze studentów wygłosił laudację na cześć W. Basisty, używając m.in. następujących słów: „Przez wiele lat sumiennej pracy dydaktycznej z młodzieżą duchowną wprowadzał kolejne pokolenia kapłańskie w arkana sztuki przepowiadania. Był dla nas prorokiem, obwieszczającym wolę Bożą. Ale był też i biczem Bożym dla tych, którzy nie chcieli sumiennie pracować, poświęcając 15 minut dziennie na ćwiczenia fonetyczne. Któż z nas nie pamięta wypowiedzianych z przejęciem słów ostrzeżenia przed sądem Bożym, na którym Pan Jezus każdego z nas zapyta: «Czy ćwiczyłeś?», «Czy kalaleś się czytaniem kazań z kartki?»».

³⁴ J. Sklorz, *Studium homiletyczne dorobku kaznodziejskiego ks. Rudolfa Tomanka*, Warszawa 1976.

magisterskich i dyplomowych. Niektóre z nich dotyczyły zagadnień związanych z kaznodziejstwem na terenie diecezji katowickiej. Kwestie poruszane w trakcie wykładów skupiały się głównie na teologii przepowiadania i homiletyce materialnej. W niewielkim stopniu zajmowano się zagadnieniami formalnej strony wypowiedzi kaznodziejskiej i elementami homiletyki szczegółowej, klasyfikującej i omawiającej rozmaite rodzaje jednostek przepowiadania, jakie dadzą się wyróżnić w jego podstawowych typach wyszczególnionych w homiletyce fundamentalnej.

W okresie poprzedzającym wprowadzenie formacji intelektualnej alumnów Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego na Wydział Teologiczny UŚ wykłady z homiletyki dostarczały usystematyzowanej wiedzy o roli słowa Bożego w realizacji dziejów zbawienia, obrazowały kierunki rozwojowe kaznodziejstwa w dotychczasowej historii Kościoła i ukazywały wymogi stawiane głoszącemu słowo Boże. Homiletyka należąca do przedmiotów pastoralnych domaga się ćwiczeń praktycznych, które objęły: pracę nad tekstem biblijnym i liturgicznym, metodę medytacji antropologicznej i homiletycznej, samodzielną, krytyczną analizę kazań, sposób doboru i oceny tworzywa kaznodziejskiego oraz samodzielne przygotowanie i wygłoszenie kazań³⁵. W ramach ćwiczeń z homiletyki, ze względu na znikomą liczbę przewidzianych na nie godzin oraz rozbudowane liczebnie grupy ćwiczeniowe, studenci mogli wygłosić jedną lub dwie homilie przed wykładownicą i pozostałymi uczestnikami grupy ćwiczeniowej. Tak niewielka liczba wygłoszonych na ćwiczeniach jednostek kaznodziejskich stanowiła poważny mankament formacji homiletycznej w seminarium.

I Synod Diecezji Katowickiej zalecił wszystkim duszpasterzom doskonalenie wiedzy i praktyki przepowiadania słowa Bożego m.in. przez podejmowanie specjalistycznych studiów homiletycznych w Diecezjalnym Studium Duszpasterskim ATK lub na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim³⁶. Na studia specjalistyczne z homiletyki i fonetyki skierowani zostali: ks. Andrzej Kołek (1992 – homiletyka [KUL w Lublinie], 1993 – logopedia korekcyjna [UMCS w Lublinie]) i ks. Leszek Szewczyk (1996 – homiletyka [KUL w Lublinie], 1996 – retoryka [UJ w Krakowie], 1997 – logopedia korekcyjna [UMCS w Lublinie]).

3. TEOLOGIA HOMILETYCZNA NA WYDZIALE TEOLOGICZNYM UNIwersytetu Śląskiego

9 sierpnia 2000 r. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego ustanowiła Wydział Teologiczny na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach i przeniosła tam studium teologii z Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego. Niespełna trzy

³⁵ *Ratio studiorum. Program studiów w seminariach duchownych w Polsce*, w: *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, Częstochowa 1999, s. 144.

³⁶ *Wiara, modlitwa i życie w Kościele Katowickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej*, Katowice–Rzym 1976, s. 24.

miesiące później, 7 listopada 2000 r., Senat UŚ ustanowił Wydział Teologiczny na Uniwersytecie Śląskim. Alumni stali się studentami uniwersytetu, a większość profesorów seminarium – wykładowcami i pracownikami naukowymi Wydziału Teologicznego. Od 2001 r. zajęcia z homiletyki dla studentów Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego odbywają się na Wydziale Teologicznym UŚ. Zajęcia są zorganizowane na podstawie wskazań *Ratio studiorum*³⁷.

Kształcenie w dziedzinie homiletyki nie może ograniczać się do wypracowania umiejętności korzystania z Pisma Świętego, lecz powinno wspierać wszystkie rozwinięte zdolności, dzięki którym przyszły kaznodzieja postrzega siebie i otaczający świat. Jednocześnie kształcenie to ma zachęcić do zajęcia własnego miejsca w świecie i uświadomienia prawdy, że spoiwem wspólnoty wierzących jest głos Jezusa Chrystusa słyszany w rozmaitych doświadczeniach wiary. Dlatego kształcenie w zakresie homiletyki powinno tak przygotować przyszłych kaznodziejów, by traktowali siebie poważnie; poza tym musi stworzyć warunki do umacniania się ich zaufania, iż Bóg przez nich samych, za pośrednictwem nawet ich drobnych odkryć i życiowych przeżyć, pragnie przemawiać, i że są oni w tym dla Niego i ludu Bożego niezastąpieni³⁸.

Wśród zasad, jakimi należy kierować się w procesie kształcenia, bardzo ważne są następujące: nie można uczyć się wszystkiego łącznie, dlatego i w homiletyce konieczny jest program podzielony na poziomy; najlepiej można nauczyć się czegoś poprzez doświadczenie, toteż teorię homiletyczną można przybliżać dopiero wtedy, gdy zaczyna domagać się jej praktyka; bardzo dobre wyniki w nauce osiąga się, pracując w małej grupie, dlatego niewielkie grupy, nad którymi czuwają opiekunowie, powinny stanowić podstawę homiletycznego procesu nauczania³⁹.

Od strony teoretycznej homiletyka ma ukazać rolę słowa Bożego w dziejach zbawienia, przedstawić kierunki rozwojowe kaznodziejstwa w dotychczasowej historii Kościoła, zapoznać słuchaczy z problematyką dotyczącą rodzajów kazań (zarówno pod względem treści, jak i formy) oraz wskazać wymogi stawiane głoszącemu słowo Boże. Jednym z najtrudniejszych zadań stojących przed wykładowcami homiletyki jest wprowadzenie słuchaczy w umiejętność mówienia współcześnie o Jezusie Chrystusie. Głoszenie słowa Bożego to udzielanie mocy Bożej (element dynamiczny), także rozmowa z Bogiem, zadawanie Bogu pytań, słuchanie odpowiedzi (element personalny)⁴⁰.

Program nauczania teologii homiletycznej na Wydziale Teologicznym zmienił się z biegiem lat w niewielkim stopniu. Na czwartym roku studium omawia się zagadnienia związane z homiletyką fundamentalną (teologia słowa Bożego;

³⁷ Najpierw według *Ratio studiorum. Program studiów...*, s. 135-221, a od 2021 r. na podstawie: *Droga formacji presbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, Poznań 2021.

³⁸ R. Zerfass, *Od perykopy do homilii*, tłum. R. Hajduk, A. Szczepańska-Krasoń, Kraków 1995, s. 22-23.

³⁹ Tamże, s. 54-55.

⁴⁰ M. Brzozowski, *Istotne elementy...*, s. 74-76.

teologia przepowiadania słowa Bożego; podstawowe typy przepowiadania i historia kaznodziejstwa). W trakcie piątego roku studium studenci poznają zagadnienia obejmujące homiletykę materialną (*Pismo Święte* podstawowym źródłem przepowiadania; podstawowe treści kerygmatu biblijnego; refleksja teologiczna w służbie kaznodziejstwa; elementy moralne w przepowiadaniu; elementy liturgiczno-mistagogiczne w przepowiadaniu; elementy współczesnej kultury w przepowiadaniu) i formalną (retoryczny wymiar przepowiadania – kompozycja, język, styl, przyswajanie pamięciowe, wygłaszanie, dialog homiletyczny; formalna strona kazania i homilii – strona językowo-stylistyczna oraz sposoby pracy nad homilią po jej wygłoszeniu – głównie metody jej oceny). Na ostatnim, szóstym roku studium, studenci zapoznają się z zagadnieniami z zakresu homiletyki szczegółowej (rodzaje homilii i kazań; proces tworzenia homilii i kazania).

Ćwiczenia z homiletyki mają przygotować studentów do należytego głoszenia słowa Bożego. Na piątym roku ćwiczenia prowadzone są w wymiarze jednej godziny tygodniowo w semestrze pierwszym i dwóch tygodniowo w drugim. Studenci głoszą homilie na dni powszednie, homilie niedzielne oraz uroczystości roku Pańskiego. Ze względu na zmniejszającą się liczbę studentów każdy z nich ma możliwość wygłoszenia kilku homilii podczas zajęć. Homilie te analizowane są pod przewodnictwem prowadzącego, natomiast alumni mają do dyspozycji formularz ułatwiający ocenę poszczególnych jednostek. Na szóstym roku studenci głoszą homilie obrzędowe (chrzcielne, pogrzebowe i ślubne). Przygotowują również serię kazań pasyjnych oraz cykl rekolekcji dla dzieci i młodzieży. W ten sposób mają do czynienia z wszelkimi formami kaznodziejскими, jakich doświadczą w przyszłej pracy duszpasterskiej.

Zajęcia z fonetyki pastoralnej od roku akademickiego 2004/2005 noszą nazwę: emisja głosu. Celem tych zajęć jest osiągnięcie przez studenta pewnej, wyższej niż przeciętna, sprawności w artykulacji, dykcji i emisji głosu. Kaznodzieja i katecheta są odpowiedzialni za przekaz orędzia zbawienia, a ponadto, pełniąc posługę słowem, odpowiadają za kształtowanie poprawności językowej swoich słuchaczy. Zajęcia z emisji głosu odbywają się na pierwszym roku studiów. Czynnością wstępną, którą powinien wykonać prowadzący takie zajęcia, jest diagnoza mowy przyszłych kaznodziejów. Chodzi tutaj przede wszystkim o jej zaburzenia (np. seplenienie, jąkanie, bełkot). Indywidualne przesłuchanie każdego studenta jest na tym etapie nieodzowne. Druga grupa zagadnień to fizjologia mowy, w ramach której student zapoznaje się z procesem powstawania głoski. Kolejna grupa zagadnień to kształtowanie poprawności językowej, czyli zapoznanie studentów z obowiązującymi normami ortofonicznymi, tj. zasadami poprawnej wymowy. Ostatnia grupa zagadnień, określana jako kultura żywego słowa (logopedia artystyczna), ma na celu wyuczenie umiejętności – estetycznie silnie nacechowanej – głosowej interpretacji tekstu⁴¹.

⁴¹ A. Draguła, *Dydaktyka fonetyki pastoralnej*, w: *Dydaktyka homiletyki*, red. J. Twardy, Katowice 2001, s. 45-49.

W obecnym programie studiów przewidziane są również wykłady i ćwiczenia z teologii przepowiadania. Stanowią one formę uzupełnienia zajęć z homiletyki. Teologia przepowiadania jako punkt wyjścia i fundament właściwego wykładu homiletyki zajmuje się analizą podstawowej funkcji zbawczej Kościoła, czyli głoszenia słowa. Zadaniem tych wykładów jest przekazanie studentom teologicznych podstaw głoszenia słowa Bożego oraz omówienie zagadnienia celu teologicznego przepowiadania, zbawczego pośrednictwa słowa Bożego urzeczywistniającego Kościół, personalistycznego charakteru przepowiadania słowa Bożego i odpowiedzi człowieka na głoszone mu słowo Boże. Zajęcia prowadzone są w wymiarze jednej godziny tygodniowo przez semestr. W poprzednich programach studiów prowadzone były również wykłady z teorii przepowiadania w aspekcie teorii komunikacji i retoryki.

Wypracowany model zajęć to efekt współpracy kilku homiletów prowadzących na Wydziale Teologicznym UŚ zajęcia dydaktyczne. Przekazują oni swą wiedzę także w czasie seminariów naukowych, wykładów monograficznych i na studiach podyplomowych. Zajęcia z homiletyki, emisji głosu, teologii przepowiadania, teorii przepowiadania w aspekcie teorii komunikacji i retoryki prowadzone były przez ks. dr. A. Kołka, ks. prof. dr. hab. Jana Twardego, ks. prof. dr. hab. L. Szewczyka i ks. dr. Bartłomieja Kuźnika. Niektóre z nich współprowadzili również doktoranci: ks. mgr lic. B. Kuźnik, ks. mgr lic. Bogdan Kołodziej, o. mgr lic. Idzi Soroburski i ks. mgr lic. Mateusz Włosek.

Ksiądz dr A. Kołek ukończył studia doktoranckie na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i obronił rozprawę doktorską w 1997 r.⁴² Jest autorem kilku artykułów z zakresu homiletyki⁴³. Był adiunktem w roku akademickim 2001/2002, później, do stycznia 2008 r., prowadził na Wydziale Teologicznym UŚ zajęcia zlecone. Wykłada homiletykę w Kolegium dominikanów w Krakowie i w Wyższym Seminarium Braci Mniejszych w Katowicach-Panewnikach. Obecnie jest proboszczem parafii Najświętszej Maryi Panny Uzdrowienia Chorych w Bojszowach Nowych i dziekanem dekanatu Bieruń.

Ksiądz prof. dr hab. J. Twardy był związany z Wydziałem Teologicznym UŚ od września do października 2001 r., a następnie od października 2002 do końca czerwca 2011 r. Doktorat z homiletyki uzyskał w 1982 r.⁴⁴, a habilitację w 1989 r.⁴⁵ Tytuł profesora otrzymał w sierpniu 2011 r.⁴⁶ Dorobek naukowy ks. J. Twardego

⁴² A. Kołek, *Problematyka społeczno-religijna w kaznodziejstwie biskupa Herberta Bednorza (1967–1989)*, Lublin 1997.

⁴³ M.in.: *Przepowiadanie słowa Bożego w opinii mieszkańców śląskiej parafii miejskiej*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 17 (1984), s. 89-99; *Kierunki rozwoju rodziny w kazaniach biskupa Herberta Bednorza*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 31 (1998), s. 187-200.

⁴⁴ J. Twardy, *Cuda Jezusa w przepowiadaniu według współczesnej homiletyki niemieckiej*, Lublin 1982.

⁴⁵ Tenże, *Koncepcja pracy twórczej nad kazaniem. Inspiracje psychologiczne w niemieckojęzycznych publikacjach homiletycznych 1970–1996*, Rzeszów 1998.

⁴⁶ Tenże, *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemysł 2009.

jest bardzo bogaty i obejmuje rozmaite kierunki badawcze. Do końca 2010 r. opublikował cztery książki, trzy naukowe wydania zbiorowe pod swoją redakcją, 87 artykułów naukowych, osiem opracowań redakcyjnych, 33 artykuły popularnonaukowe, 14 recenzji i jedno sprawozdanie. Do tego dorobku należy dodać także 50 homilii, jedno kazanie, pięć przemówień oraz trzy wspomnienia pośmiertne. Redaguje też serię wydawniczą: „Biblioteka Pomocy Kaznodziejskich”, w której ramach ukazało się drukiem 20 wydań zbiorowych o charakterze homiletyczno-kaznodziejskim, zawierających teorię kazań pasyjnych i ich zbioru. Wygłosił także 54 referaty naukowe poświęcone szerokiemu *spectrum* homiletycznemu⁴⁷. Książk prof. J. Twardy reprezentuje biblijno-aktualizacyjny nurt homiletyki polskiej. Uwydatnia znaczenie osiągnięć współczesnej egzegezy dla kaznodziejstwa, wnikając przy tym w problemy egzystencjalne współczesnych słuchaczy słowa Bożego. W swoich zainteresowaniach naukowych porusza się zatem między problematyką teologiczno-kerygmatyczną i antropologiczną, kierując się, czy to w stronę hermeneutyki biblijnej, czy to w stronę aktualizacji słowa Bożego, czy też ku rzetelnej i odpowiedzialnej pracy twórczej kaznodziei⁴⁸. Na Wydziale Teologicznym UŚ był promotorem dwóch prac doktorskich⁴⁹. Pod jego kierunkiem przygotowano trzy prace licencjackie (licencjat kanoniczny) i 11 prac magisterskich.

Książk prof. dr hab. L. Szewczyk związany jest z Wydziałem Teologicznym UŚ od września 2001 r. W latach 1996–1998 odbył studia podyplomowe w Studium Retoryki na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, zwieńczone dyplomem, w latach 1996–2000 doktoranckie z homiletyki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i jednocześnie, w latach 1997–1999, studia podyplomowe w Studium Logopedii Korekcyjnej UMCS w Lublinie, uzyskując dyplom logopedy. Pracę doktorską obronił w 2001 r. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim⁵⁰. Habilitował się w 2009 r. na Wydziale Teologicznym UŚ⁵¹. W 2020 r. otrzymał od Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej tytuł profesora w dyscyplinie nauk teologicznych⁵². Dorobek naukowy ks. L. Szewczyka obejmuje trzy książki, redakcję siedmiu naukowych wydań zbiorowych, 90 recenzowanych artykułów naukowych, 12 recenzji i sprawozdań oraz dziewięć pozycji popularnonaukowych. Jest również autorem 12 recenzowanych pomocy kaznodziejskich. Zorganizował lub współorganizował 17 konferencji o zasięgu krajowym i międzynarodowym oraz

⁴⁷ S. Dyk, *Dorobek naukowy księdza Jana Twardego*, „Studia Pastoralne” 7 (2011), s. 22.

⁴⁸ Tamże, s. 39.

⁴⁹ R. Brom, *Nauczanie pasterskie biskupa katowickiego Stanisława Adamskiego (1930–1967)*, Katowice 2007; I. Neznal, *Teologia sakramentów i jej kaznodziejskie aplikacje w świetle programów duszpasterskich II Wielkiej Nowenny*, Katowice 2006.

⁵⁰ L. Szewczyk, *Recepcja liturgicznego wymiaru homilii w przepowiadaniu kapłanów Archidiecezji Katowickiej w latach 1972–1999*, Lublin 2001.

⁵¹ Na podstawie monografii: *Odnova przepowiadania...*

⁵² Najważniejszym osiągnięciem naukowym była publikacja: L. Szewczyk, *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym*, Katowice 2019.

wystąpił z referatem na niemal 60 konferencjach naukowych. Na Wydziale Teologicznym UŚ ks. L. Szewczyk był promotorem dwóch prac doktorskich⁵³. Pod jego kierunkiem przygotowano 23 prace licencjackie (licencjat kanoniczny) i 39 prac magisterskich. Był recenzentem w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, recenzentem w czterech postępowaniach habilitacyjnych i 11 przewodach doktorskich. Zainteresowania badawcze ks. L. Szewczyka obejmują cztery zakresy zagadnień teologii homiletycznej: homilię jako najważniejszą formę przepowiadania oraz centralną postać posługiwania słowa Bożego, liturgiczny wymiar przepowiadania homilijnego, główne treści przepowiadania homilijnego; podmiot przepowiadania słowa Bożego (głosiciela słowa Bożego); formalną stronę wypowiedzi kaznodziejskiej oraz głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym.

Obecnie ks. L. Szewczyk przygotowuje monografie: *Wielcy mówcy diecezji katowickiej (1925–1975)* i *Wielcy mówcy (archi)diecezji katowickiej (1976–2025)*. Głównym celem naukowym monografii jest krytyczna analiza specyfiki przepowiadania słowa Bożego na terenie (archi)diecezji katowickiej (cel teoretyczny projektu) oraz edycja źródeł i omówienie dorobku kaznodziejskiego wybitnych przedstawicieli duchowieństwa tej (archi)diecezji (cel praktyczny). Monografie mają również wydobyć i przybliżyć kilkadziesiąt jednostek kaznodziejskich wygłoszonych przez najwybitniejszych mówców (archi)diecezji katowickiej. Wiele z tych kaznodziejskich wypowiedzi i mów to pomniki literatury, kanon kulturowy, ukazujące związek Kościoła lokalnego z kulturą ziemi śląskiej i szerzej, z kulturą narodową i ogólnoludzką, oraz stanowiących najwyższej klasy dzieła sztuki literackiej.

Ksiądz dr B. Kuźnik pracuje na Wydziale Teologicznym UŚ od października 2011 r. Jest absolwentem Wydziału Teologicznego, gdzie w 2016 r. uzyskał stopień doktora. Prowadzi głównie ćwiczenia homiletyczne i zajęcia z emisji głosu. Jest autorem jednej książki⁵⁴ i kilku artykułów naukowych. Publikuje również, w formie książkowej i w czasopismach, poezję. Jego zainteresowania badawcze skupiają się na języku w przepowiadaniu i wzajemnym oddziaływaniu języka ogólnego na język religijny, a także na etymologii słów, języku mediów, neologizmach i współczesnych zjawiskach językowych oraz na dialogu religii z kulturą w poszukiwaniu w jej przestrzeni tworzywa kaznodziejskiego. Od 2017 r. jest sekretarzem czasopisma naukowego „Studia Pastoralne”. Teolog prowadzi również warsztaty z publicznego odczytywania tekstu i wystąpień publicznych, organizowane jako wykłady otwarte Wydziału Teologicznego UŚ dla szkół z regionu, wspólnot kościelnych i parafii z archidiecezji katowickiej oraz diecezji gliwickiej i bielsko-żywieckiej.

⁵³ B. Kuźnik, *Problematyka dogmatyczno-moralna w kaznodziejstwie księdza dra Stanisława Bisty. Studium homiletyczne*, Katowice 2016; R. Soroburski, *Przepowiadanie słowa Bożego w Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne*, Katowice 2021.

⁵⁴ B. Kuźnik, *Moją pustynią jest świat. Studium dorobku kaznodziejskiego księdza doktora Stanisława Bisty 1929–1985*, Katowice 2017.

Ksiądz mgr lic. Adrian Pawłowski prowadził zajęcia zlecone z emisji głosu od lutego 2006 do stycznia 2008 r. Obecnie w Szkole Doktorskiej UŚ studiuje ks. mgr lic. Mateusz Włosek, który realizuje projekt badawczy: *Nauczanie papieża Franciszka na temat nowej ewangelizacji i jego recepcja w archidiecezji katowickiej*.

4. DZIAŁALNOŚĆ HOMILETÓW POZA WYDZIAŁEM TEOLOGICZNYM

Homileci związani z Wydziałem Teologicznym UŚ aktywnie działają także w gremiach naukowych, kościelnych i społecznych. Od września 1982 r. ks. J. Twardy pracował jako wykładowca homiletyki w Instytucie Teologicznym – Wyższym Seminarium Duchownym w Przemyślu, a od 1983 r. prowadził również seminarium naukowe z homiletyki. W latach 1983–1995 wykładał homiletykę dla studentów czwartego, piątego i szóstego roku oraz prowadził ćwiczenia, a od 1996 r. wykłada i ma ćwiczenia tylko dla studentów piątego i szóstego roku. W latach 1999–2001 i 2003 (styczeń–czerwiec) prowadził lektorat z języka niemieckiego. W latach 2004–2008 był członkiem Senatu Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Przemyślu, a w roku akademickim 2004/2005 wykładał w tej szkole teorię komunikacji międzyludzkiej i retorykę. Jest promotorem 20 prac magisterskich na Wydziale Teologicznym PAT/UPJPII w Krakowie, 11 prac na Wydziale Teologicznym KUL i 40 prac w Instytucie Teologicznym w Przemyślu, we współpracy z promotorami z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Ksiądz J. Twardy od 1982 r. należy do Sekcji Homiletów Polskich, która w 2010 r. została przekształcona w Stowarzyszenie Homiletów Polskich. W latach 1993–1998 i 2003–2014 był wiceprzewodniczącym tego stowarzyszenia, a w latach 1998–2003 przewodniczącym.

Ksiądz L. Szewczyk prowadził zajęcia na Wydziale Nauk Społecznych KUL (punkt w Katowicach-Nikiszowcu) (2002–2005), w Wyższym Seminarium franciszkanów w Katowicach-Panewnikach (z fonetyki pastoralnej 2002–2020 i homiletyki 2007–2020) na studiach podyplomowych kwalifikacyjnych logopedii i medialnej emisji głosu na Wydziale Filologicznym UŚ (2013–2018) oraz w Theologische Fakultät w Fuldzie (2018). W październiku 2018 r. powierzono mu przygotowanie *Programu homiletycznego (2019/20)* w ramach *Programu duszpasterskiego Kościoła w Polsce (2018–2021)*⁵⁵. Jako przewodniczący Komisji ds. Duszpasterstwa Liturgicznego II Synodu Archidiecezji Katowickiej (2012–2016) był odpowiedzialny za przygotowywanie i opracowanie materiałów na

⁵⁵ *Wielka tajemnica wiary. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2019/2020. Zeszyt homiletyczny*, Katowice 2019; *Zgromadzeni na świętej wieczerzy. Program Duszpasterski Kościoła w Polsce na Rok 2020/21. Zeszyt homiletyczny*, Katowice 2020; *Posłani w Pokoju Chrystusa. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2021/2022. Zeszyt homiletyczny*, Katowice 2021.

poszczególnych etapach prac Synodu. Jako kierownik Redakcji Programów Religijnych Polskiego Radia Katowice SA (od 12 sierpnia 2016 r.) jest odpowiedzialny za przygotowanie materiałów i koordynowanie prac redakcji, w której skład wchodzi 18 osób.

Ksiądz L. Szewczyk był od 2004 r. członkiem Sekcji Homiletów Polskich przy Komisji Episkopatu ds. Nauki Katolickiej, a od 29 września 2010 r. członkiem Stowarzyszenia Homiletów Polskich. Od 12 października 2011 do 20 października 2014 r. przewodniczył Komisji Rewizyjnej, następnie od 20 października 2014 do 27 września 2021 r. był w niej sekretarzem, a od 27 września 2021 do 16 września 2024 r. ponownie przewodniczącym Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Homiletów Polskich. Utworzył i prowadził (2008–2021) elektroniczną bazę *Bibliografia homiletyczna* (<http://www.homiletyka.wtl.us.edu.pl>), zawierającą obecnie ponad 4 000 opisów i dostarczającą informacji na temat rozmaitych rodzajów publikacji poruszających problematykę przepowiadania słowa Bożego. Utworzył też i prowadził (2014–2021) stronę internetową Stowarzyszenia Homiletów Polskich (<http://www.homileci.pl>), informującą o historii i działalności. W archidiecezji katowickiej zorganizował kursy dla dorosłych lektorów słowa Bożego, prowadził zajęcia z homiletyki w Ośrodku Formacji Diakonów Stałych Archidiecezji Katowickiej oraz głosił konferencje podczas dni formacji dla dziekanów i wicediekanów, intelektualnej i konferencji rejonowych dla kapłanów archidiecezji katowickiej.

Ksiądz B. Kuźnik w czasie prac II Synodu Archidiecezji Katowickiej (2012–2016) pełnił funkcję przewodniczącego Podkomisji ds. Głoszenia Słowa Bożego i odpowiadał za zbadanie kondycji kaznodziejstwa w relacjach wiernych, opracowanie zebranych materiałów i publikację dokumentu końcowego. W październiku 2018 r. został powołany do zespołu przygotowującego *Program homiletyczny (2019/20)* w ramach *Programu duszpasterskiego Kościoła w Polsce (2018–2021)*. Od 2011 r. należy do Stowarzyszenia Homiletów Polskich, a od 2024 r. do Komisji Rewizyjnej tego Stowarzyszenia.

Ksiądz B. Kuźnik prowadzi zajęcia w Wyższym Seminarium franciszkanów w Katowicach-Panewnikach (z homiletyki 2020–2022 i emisji głosu od 2020), w Centrum Formacji Pastoralnej Archidiecezji Katowickiej dla kandydatów do diakonatu stałego i katechistów, a od 2024 r. na roku propedeutycznym w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym. Ksiądz B. Kuźnik jest również felietonistą Polskiego Radia Katowice, w którym przygotowuje audycje: *U progu dnia* (od 2012) i *Ślady* (od 2016). Współpracował z ogólnopolskim portalem Opoka, publikując komentarze do słowa Bożego (2022–2023). Posługuje również jako kaznodzieja. Od 2003 r. wygłosił kilkadziesiąt serii rekolekcji parafialnych, szkolnych, rekolekcji dla kapłanów, przedsiębiorców, osób niezamężnych, młodzieży szkolnej i akademickiej, dzieci. Od 2007 r. jest kapłanem abp. Damiana Zimonia.

Konieczność ciągłego doskonalenia formacji kaznodziejskiej wynika z wymogu stawianego kapłanom działającym we współczesnym świecie, mianowicie dostosowania metod duszpasterskich do ciągle zmieniających się warunków życia wspólnoty wierzących. Przygotowanie kompetentnych kaznodziejów leży u podstaw odnowy kaznodziejstwa. Formacja homiletyczna przyszłych kaznodziejów (archi)diecezji katowickiej odbywała się w ramach funkcjonowania Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego, a od 2001 r. studium teologii zostało przeniesione na nowo utworzony Wydział Teologiczny UŚ, co przyczyniło się do poszerzenia grona wykładowców homiletyki i umożliwienia studentom uczestniczenia w seminariach naukowych i wykładach monograficznych z homiletyki. W publikacjach górnośląskich homiletów i w realizowanych przez nich projektach badawczych uwidacznia się zaangażowanie w podnoszenie kompetencji naukowych i troska o formację „nowych głosicieli Ewangelii, to znaczy kapłanów, którzy starają się przeżywać swoje kapłaństwo jako szczególną drogę do świętości” (PDV 82).

BIBLIOGRAFIA

- Archiwum WSSD, *Ratio studiorum w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Katowicach*.
- Basista W., *Fonetyka pastoralna*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, kol. 376-377.
- Basista W., *Proces tworzenia kazania*, w: *Praktyka przepowiadania Słowa Bożego. Materiały do nauczania w Zakładach Teologicznych*, red. L. Kuc, t. 2, Warszawa 1973, s. 399-449.
- Basista W., *Program i metodyka nauczania homiletyki w wyższych seminariach duchownych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 9 (1978), s. 139-150.
- Basista W., *Służba ołtarza – Lektor*, Katowice 1972.
- Basista W., *Trynitarny charakter chrztu św. Wprowadzenie homiletyczne*, w: *Nowe życie w Chrystusie. Materiały V Kursu homiletyczno-katechetycznego dla duchowieństwa odbytego w Akademii Teologii Katolickiej w dniach 9-11 września 1971 r.*, red. S. Porębski, Warszawa 1973, s. 227-235.
- Basista W., *Wilczewski Stanisław (1886–1980)*, w: *Słownik medycyny i farmacji Górnego Śląska*, Katowice 1983, s. 286-287.
- Basista W., *Wilczewski Stanisław*, w: *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice 1996, s. 459-461.
- Basista W., *Współczesne problemy językowe kaznodziejstwa w akcie komunikowania Objawienia Bożego*, w: *Teologia nauka o Bogu. IV Kongres Teologów Polskich*, Kraków 1977, s. 276-286.
- Brom R., *Nauczanie pasterskie biskupa katowickiego Stanisława Adamskiego (1930–1967)*, Katowice 2007.

- Brzozowski M., *Istotne elementy dydaktyki homiletycznej*, w: *W drodze na ambonę*, red. G. Siwek, Kraków 1991, s. 62-76.
- Czakański T., *Formacja intelektualna i działalność naukowa w WŚSD w latach 1924–2001*, w: *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924–2004*, red. J. Kupny, Katowice 2004, s. 175-214.
- Draguła A., *Dydaktyka fonetyki pastoralnej*, w: *Dydaktyka homiletyki*, red. J. Twardy, Katowice 2001, s. 40-54.
- Droga formacji prezbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, Poznań 2021.
- Dyk S., *Dorobek naukowy księdza Jana Twardego*, „Studia Pastoralne” 7 (2011), s. 22-40.
- Jeż I., *Homilia w czasie pogrzebu śp. ks. Franciszka Jerominka*, „Wiadomości Diecezjalne” 11 (1986), s. 46-49.
- Kamiński R., *Urzeczywistnianie się Kościoła w diecezji i parafii*, w: *Teologia pastoralna*, t. 1, red. R. Kamiński, Lublin 2000, s. 151-159.
- Kołek A., *Kierunki rozwoju rodziny w kazaniach biskupa Herberta Bednorza*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 31 (1998), s. 187-200.
- Kołek A., *Problematyka społeczno-religijna w kaznodziejstwie biskupa Herberta Bednorza (1967–1989)*, Lublin 1997.
- Kołek A., *Przepowiadanie słowa Bożego w opinii mieszkańców śląskiej parafii miejskiej*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 17 (1984), s. 89-99.
- Kuźnik B., *Moją pustynią jest świat. Studium dorobku kaznodziejskiego księdza doktora Stanisława Bisty 1929–1985*, Katowice 2017.
- Kuźnik B., *Problematyka dogmatyczno-moralna w kaznodziejstwie księdza dra Stanisława Bisty. Studium homiletyczne*, Katowice 2016.
- Lewek A., *Funkcja kerygmaticzna Kościoła w świetle Vaticanum II*, t. 1, Warszawa 1984.
- Maśliński S., *Misja wewnętrzna na ambonie*, „Wiadomości Diecezjalne” 9 (1933), s. 298-300; „Wiadomości Diecezjalne” 10 (1933), s. 330-331, „Wiadomości Diecezjalne” 11 (1933), s. 370-374.
- Maśliński S., *Praca wychowawcza Seminarium Duchownego*, „Wiadomości Diecezjalne” 4 (1932), s. 138-148.
- Müller K., *Homiletyka na trudne czasy*, tłum. M. Migalska, Kraków 2003.
- Myszor J., *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w latach 1821–1914*, Katowice 1991.
- Neznal I., *Teologia sakramentów i jej kaznodziejskie aplikacje w świetle programów duszpasterskich II Wielkiej Nowenny*, Katowice 2006.
- Olszar H., *Duchowieństwo katolickie w diecezji śląskiej (katowickiej) w Drugiej Rzeczypospolitej*, Katowice 2000.
- Pluta W., *O człowieku nadziei, wiary i miłości – kazanie na pogrzebie ks. Stanisława Maślińskiego*, „Wiadomości Diecezjalne” 11-12 (1969), s. 173-181.
- Przyczyna W., Siwek G., *Metodologia teologii homiletycznej*, w: *Metodologia teologii praktycznej*, red. W. Przyczyna, Kraków 2011, s. 70-84.

- Przyczyna W., Siwek G., *O metodologii homiletyki*, „Studia Nauk Teologicznych PAN” 2 (2007), s. 289-300.
- Ratio studiorum. Program studiów w seminariach duchownych w Polsce*, w: *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, Częstochowa 1999, s. 135-221.
- Simon H., *Omiletica*, w: *Dizionario di omiletica*, red. M. Sodi, A.M. Triacca, Torino–Bergamo 1998, s. 1030-1036.
- Siwek G., *Homiletyka w relacji do teologii pastoralnej*, „Studia Pastoralne” 1 (2005), s. 107-127.
- Siwek G., *Miejsce retoryki w homiletyce*, w: *Retoryka dziś. Teoria i praktyka*, red. W. Przyczyna, Kraków 2001, s. 283-300.
- Sklorz J., *Studium homiletyczne dorobku kaznodziejskiego ks. Rudolfa Tomanka*, Warszawa 1976.
- Soroburski R., *Przepowiadanie słowa Bożego w Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne*, Katowice 2021.
- Szewczyk L., *Dydaktyka homiletyki*, w: *Dydaktyka teologii*, red. K. Sosna, Katowice 2006, s. 81-90.
- Szewczyk L., *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym*, Katowice 2019.
- Szewczyk L., *Księdza Stanisława Wilczewskiego troska o jakość słowa (kaznodziejskiego)*, „Logopedia Silesianea” 2 (2013), s. 101-109.
- Szewczyk L., *Odnova przepowiadania słowa Bożego w (archi)diecezji katowickiej po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne*, Katowice 2009.
- Szewczyk L., *Recepcja liturgicznego wymiaru homilii w przepowiadaniu kapłanów Archidiecezji Katowickiej w latach 1972–1999*, Lublin 2001.
- Twardy J., *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemyśl 2009.
- Twardy J., *Cuda Jezusa w przepowiadaniu według współczesnej homiletyki niemieckiej*, Lublin 1982.
- Twardy J., *Koncepcja pracy twórczej nad kazaniem. Inspiracje psychologiczne w niemieckojęzycznych publikacjach homiletycznych 1970-1996*, Rzeszów 1998.
- Wiara, modlitwa i życie w Kościele Katowickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej*, Katowice–Rzym 1976.
- Zerfass R., *Od perykopy do homilii*, tłum. R. Hajduk, A. Szczepańska-Krasoń, Kraków 1995.
- Żebrok F., *Dzieje Śląskiego Seminarium Duchownego*, „Nasza Przyszłość” 44 (1975), s. 89-116.